22. כי תשא. מן השיא אל השבר

שאלה גדולה מתעוררת בפרשת כי תשא: כיצד הגיע עם ישראל ממעמד הר סיני הנשגב אל חטא עגל הזהב?

כך מבאר הרב עדין שטיינזלץ ז״ל בספרו ׳חיי עולם׳: עם ישראל הגיע במעמד הר סיני לשיא שאין למעלה ממנו, מתח רוחני עצום ו׳אדרנלין׳ של קדושה. אולם דווקא משום שהשיא היה כה גבוה וכה מהיר, באה אחריו נפילת מתח חדה מאוד, כמעט כתופעה המוכרת של דיכאון לאחר הלידה או שיא רגשי גדול. כך מצא העם את עצמו חוזר בבת אחת למצבו הקודם: עבודה זרה. ניתן להמשיל זאת לאדם עשיר שאיבד את כל נכסיו, או לעני שזכה לפתע בעושר רב. בשני המקרים, הקושי ׳לעכל׳ שינוי קיצוני כל כך עלול להביא למשבר.

מתוך כך, מובן גם הדחף האנושי ליצור ׳המשכיות׳ מיד לאחר רגעי שיא: בהלכה אנחנו מוצאים הרחת בשמים בהבדלה במוצאי שבת כדי לשמר את רושם הנשמה היתרה, בניית הסוכה מיד לאחר יום הכיפורים, וכן בשמחת תורה: מתחילים מחדש את קריאת ספר התורה מיד אחרי שסיימנו אותה. הכול כדי למנוע נפילה שלאחר עלייה.

לכן, אף שחטא העגל חמור מאוד, הוא נתפס במידה מסוימת כתוצאה של תגובה אנושית-טבעית למעבר חד מדי, ועל כן זכה עם ישראל למחילה לאחר תשובה. לעומת זאת, חטא המרגלים לא נבע מנפילת מתח או מתגובה טבעית למצב קודם, אלא מבחירה שלילית בתוך מציאות רגילה, ללא לחץ רוחני קיצוני. משום כך הוא נתפס כחמור יותר, ועליו לא ניתנה אותה מחילה, והעונש היה ארבעים שנות נדודים במדבר.